Η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων αφορά όχι μόνο το εμπόριο ως επάγγελμα, αλλά και τους ιδιώτες. Η αρχή αυτή επιβάλλει, ιδίως εντός των παραμεθορίων περιοχών, να μπορούν οι καταναλωτές που κατοικούν σε ένα κράτος μέλος να μεταβούν ελεύθερα στο έδαφος άλλου κράτους μέλους, για να προβούν σε αγορές υπό τους ίδιους όρους με τον εντόπιο πληθυσμό. Η ελευθερία αυτή των καταναλωτών διακυβεύεται, όταν δεν τους επιτρέπεται να δέχονται τη διαφήμιση που είναι διαθέσιμη στη χώρα αγοράς. Επομένως, η απαγόρευση διανομής της διαφημίσεως αυτής πρέπει να εξεταστεί υπό το πρίσμα των άρθρων 30, 31 και 36 της Συνθήκης.

2. Τα άρθρα 30 και 36 της Συνθήκης κωλύουν την εφαρμογή επί διαφημίσεως, που διανεμήθηκε νομίμως σε άλλο κράτος μέλος, εθνικής νομοθεσίας που περιλαμβάνει απαγόρευση αναγραφής της διάρκειας της προσφοράς και της παλαιάς τιμής σε εμπορική διαφήμιση σχετική με ειδική προσφορά πωλήσεως.

Δεδομένου ότι στον τομέα της προστασίας των καταναλωτών, το κοινοτικό δίκαιο θεωρεί την ενημέρωσή τους ως μία από τις κύριες επιταγές, το άρθρο 30 της Συνθήκης δεν μπορεί να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι εθνική νομοθεσία που δεν επιτρέπει την πρόσβαση των καταναλωτών σε ορισμένες πληροφορίες μπορεί να δικαιολογηθεί από επιτακτικές απαιτήσεις αναγόμενες στην προστασία των καταναλωτών.

ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠ' ΑΚΡΟΑΤΗΡΙΟΥ ΣΥΖΗΤΗΣΗ
στην υπόθεση C-362/88 *

I — Πραγματικά περιστατικά και διαδικασία

1. *Νομικό πλαίσιο και περιστατικά της διαφοράς της κύριας δίκης*

Το άρθρο 8 της κανονιστικής αποφάσεως του Μεγάλου Δούκα της 23ης Δεκεμβρίου 1974 περί αθεμίτου ανταγωνισμού (Mémorial A 1974, σ. 2392), όπως τροποποιήθηκε με την απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 1976 (Mémorial A 1976, σ. 1458) και την απόφαση της 22ας Δεκεμβρίου 1981 (Mémorial A 1981, σ. 2400), απαγορεύει τις προσφορές πωλήσεως ή τις λιανικές πωλήσεις που περιλαμβάνουν προσωρινώς έκπτωση των τιμών και γίνονται εκτός του πλαισίου ειδικών πωλήσεων ή εκκαθαρίσεων, όταν στις προσφορές αναφέρεται η διάρκειά τους ή οι παλαιές τιμές.

Η κανονιστική απόφαση, καθώς και ο νόμος του Λουξεμβούργου της 27ης Νοεμβρίου 1986, που άρχισε να ισχύει την 1η Δεκεμβρίου 1986 (Mémorial A 1986, σ. 2214) και αντικατέστησε την εν λόγω ρύθμιση, καθορίζουν επακριβώς τους όρους των ειδικών πωλήσεων ή εκκαθαρίσεων.

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

Η βελγική ανώνυμη εταιρία GB-INNO-BM, που εκμεταλλεύεται τις υπεραγορές « Super-GB » και « Maxi-GB » στο βελγικό έδαφος, διένειμε στο Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου διαφημιστικά έντυπα με σκοπό να προωθήσει την πώληση των προϊόντων της. Οι αγγελίες αυτές, όμοιες με τις διανεμηθείσες στο Βέλγιο, περιελάμβαναν ιδίως τις εξής προσφορές:

— περιορισμένες κατά χρόνο εκπτώσεις τιμής (οι μειωμένες τιμές ίσχυσαν από την Πέμπτη 4 μέχρι την Τρίτη 9 Σεπτεμβρίου 1986)·

— αγγελία εκπτώσεων με αναφορά στην παλαιά τιμή [γιαούρτια αντί τιμήματος 48 βελγικών φράγκων (BFR) — διαγεγραμμένη τιμή 78 BFR].

Η διαφήμιση μέσω των εντύπων αυτών ήταν σύμφωνη προς τη βελγική νομοθεσία περί αθεμίτου ανταγωνισμού. Στο Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου επρόκειτο για προσφορές πωλήσεως εκτός ειδικών πωλήσεων ή εκκαθαρίσεων, κατά την έννοια της νομοθεσίας του Λουξεμβούργου.

Η ένωση προσώπων χωρίς κερδοσκοπικό σκοπό Confédération du commerce luxembourgeois (στο εξής: CCL) ζήτησε από τον προεδρεύοντα του τμήματος του tribunal d' arrondissement του Λουξεμβούργου που εκδικάζει εμπορικές υποθέσεις να διατάξει ασφαλιστικά μέτρα κατά της GB-INNO. Με διάταξη της 7ης Νοεμβρίου 1986 ο εν λόγω δικαστής διέταξε την παύση της διανομής των επίμαχων διαφημιστικών εντύπων στο έδαφος του Μεγάλου Δουκάτου του Λουξεμβούργου, για τον λόγο ότι απαγορεύονταν από την κανονιστική απόφαση του Μεγάλου Δούκα περί αθεμίτου ανταγωνισμού, κατά την οποία στις προσφορές που περιέχουν έκπτωση τιμής δεν πρέπει να γίνεται αναφορά ούτε στη διάρκεια της προσφοράς ούτε στις παλαιές τιμές. Η διάταξη αυτή επικυρώθηκε με την απόφαση της 27ης Μαΐου 1987 του cour d' appel του Λουξεμβούργου, εκδικάζοντος εμπορικές υποθέσεις.

Κατά της αποφάσεως αυτής η GB-INNO άσκησε αναίρεση ενώπιον του Cour supérieure de justice του Λουξεμβούργου, δικάζοντος ως ακυρωτικού. Το δικαστήριο αυτό απέρριψε τους δύο πρώτους λόγους αναιρέσεως της GB-INNO, θεώρησε όμως ότι το άρθρο 8 της κανονιστικής αποφάσεως του Μεγάλου Δούκα της 23ης Δεκεμβρίου 1974 περί αθεμίτου ανταγωνισμού θέτει ζήτημα ερμηνείας του κοινοτικού δικαίου.

2. *Προδικαστικό ερώτημα*

Το Cour de cassation του Μεγάλου Δουκάτου του Λουξεμβούργου υπέβαλε προς το Δικαστήριο, δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης, το εξής προδικαστικό ερώτημα:

« Έχουν τα άρθρα 30, 31, πρώτη παράγραφος, και 36 της Συνθήκης ΕΟΚ την έννοια ότι αντιτίθενται σε νομοθεσία κράτους μέλους προβλέπουσα ότι οι προσφορές πωλήσεως ή οι λιανικές πωλήσεις που περιλαμβάνουν προσωρινώς εκπτώσεις τιμών και γίνονται εκτός του πλαισίου ειδικών πωλήσεων ή εκκαθαρίσεων δεν επιτρέπονται παρά μόνο υπό την προϋπόθεση ότι στις προσφορές αυτές δεν αναφέρεται ούτε η διάρκειά τους ούτε οι παλαιές τιμές; »

3. *Διαδικασία*

Η Διάταξη περί παραπομπής της 8ης Δεκεμβρίου 1988 πρωτοκολλήθηκε στη γραμματεία του Δικαστηρίου στις 14 Δεκεμβρίου 1988.

Σύμφωνα με το άρθρο 20 του πρωτοκόλλου περί του Οργανισμού ΕΟΚ του Δικαστηρίου γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν:

— η ανώνυμη εταιρία βελγικού δικαίου GB-INNO-BM, αναιρεσείουσα, εκπροσωπούμενη από τους Nicolas Decker, δικηγόρο Λουξεμβούργου, Antoine de Bruyn, Louis van Bunnen και Michel Mahieu, δικηγόρους Βρυξελλών,

— η ένωση προσώπων χωρίς κερδοσκοπικό σκοπό Confédération du commerce luxembourgeois, αναιρεσίβλητη, εκπροσωπούμενη από την Yvette Hamilius, δικηγόρο Λουξεμβούργου,

— η κυβέρνηση του Μεγάλου Δουκάτου του Λουξεμβούργου, εκπροσωπούμενη από τον Alain Gross, δικηγόρο Λουξεμβούργου,

— η κυβέρνηση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, εκπροσωπούμενη από τους Δρες Martin Seidel και Horst Teske,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από την Christine Berardis-Kayser, μέλος της νομικής της υπηρεσίας.

Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή και μετά από ακρόαση του γενικού εισαγγελέα το Δικαστήριο αποφάσισε να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία χωρίς προηγούμενη διεξαγωγή αποδείξεων.

II — Περίληψη των γραπτών παρατηρήσεων

Πεδίο εφαρμογής του άρθρου 30 της Συνθήκης

Η *GB-INNO* και η *Επιτροπή* ισχυρίζονται ότι οι απαιτήσεις της νομοθεσίας του Λουξεμβούργου συνιστούν μέτρο ισοδυνάμου αποτελέσματος προς ποσοτικό περιορισμό επί των εισαγωγών, απαγορευόμενο από το άρθρο 30 της Συνθήκης.

Υπενθυμίζουν ότι κατά την απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Δεκεμβρίου 1982, Oosthoek, σκέψη 15 (268/81, Συλλογή 1982, σ. 4575), νομοθεσία που περιορίζει ή απαγορεύει ορισμένες μορφές διαφημίσεως και ορισμένα μέτρα προωθήσεως των πωλήσεων είναι ικανή να περιορίσει τον όγκο τους, διότι επηρεάζει τις δυνατότητες εμπορίας των εισαγομένων προϊόντων. Το γεγονός ότι ένας συγκεκριμένος επιχειρηματίας αναγκάζεται είτε να ακολουθήσει διαφορετικά συστήματα διαφημίσεως ή προωθήσεως των πωλήσεων αναλόγως των συγκεκριμένων κρατών μελών είτε να εγκαταλείψει ένα σύστημα που θεωρεί ιδιαιτέρως αποτελεσματικό, είναι δυνατόν να αποτελέσει εμπόδιο στις εισαγωγές, ακόμα και αν η σχετική νομοθεσία εφαρμόζεται αδιακρίτως στα εθνικά και στα εισαγόμενα προϊόντα.

Η GB-INNO και η Επιτροπή θεωρούν ότι η έννοια του ενδοκοινοτικού εμπορίου περιλαμβάνει τις λιανικές πωλήσεις σε παραμεθόριες περιοχές προς τους κατοίκους άλλων κρατών μελών. Η επίμαχη νομοθεσία έχει ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση του εμπορίου αυτού, ιδίως σε μια περίπτωση όπως η προκείμενη, που αφορά τις παραμεθόριες περιοχές.

Η *CCL*, οι *κυβερνήσεις της Ομοσπονδιακής Γερμανίας* και του *Λουξεμβούργου* παρατηρούν ότι η επίμαχη εθνική νομοθεσία δεν απαγορεύει ούτε την πώληση ούτε την εισαγωγή

εμπορευμάτων ή ορισμένων προϊόντων. Αφορά μόνο τις διαφημίσεις που αναφέρονται σε παλαιά τιμή προϊόντος του οποίου προωθείται η πώληση ή στη διάρκεια της προσφοράς πωλήσεως.

Δεδομένου ότι η πώληση εμπορευμάτων από την GB-INNO πραγματοποιείται αποκλειστικά στο βελγικό έδαφος, δεν συντρέχει παρεμπόδιση του ενδοκοινοτικού εμπορίου. Το άρθρο 30 της Συνθήκης ΕΟΚ δεν έχει, επομένως, εφαρμογή.

Η *γερμανική κυβέρνηση* προσθέτει ότι το Δικαστήριο έκρινε στην απόφαση της 31ης Μαρτίου 1982, Blesgen (75/81, Συλλογή 1982, σ. 1211), ότι το άρθρο 30 της Συνθήκης δεν απαγορεύει μέσα εμπορίας εφαρμοζόμενα αδιακρίτως επί εθνικών και εισαγομένων προϊόντων που δεν συνδέονται στην πραγματικότητα με την εισαγωγή των εμπορευμάτων και δεν είναι, επομένως, ικανά να παρεμποδίσουν το ενδοκοινοτικό εμπόριο. Μολονότι είναι ακριβές ότι από την προαναφερθείσα απόφαση Oosthoek προκύπτει ότι οι εθνικές διατάξεις περί διαφημίσεως μπορούν, σε ορισμένες περιπτώσεις, να εμπέσουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 30 κανένα στοιχείο δεν είναι ικανό, εν προκειμένω, να περιορίσει τις δυνατότητες εμπορίας των υπό κρίση προϊόντων έτσι ώστε να επηρεαστεί το εμπόριο.

Η *CCL* υποστηρίζει, εξάλλου, ότι το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να επιλύσει το πρόβλημα που έθεσε ο παραπέμπων δικαστής, επειδή το προδικαστικό ερώτημα δεν περιέχει κανένα στοιχείο για την εισαγωγή προϊόντων. Πρέπει να υπομνηστεί ότι το Δικαστήριο 1980, έκρινε στην απόφαση της 13ης Μαρτίου 1980, Foglia (104/79, Rec. 1980, σ. 745), ότι η αρμοδιότητα που του χορηγεί το άρθρο 177 της Συνθήκης συνίσταται στην παροχή προς κάθε δικαστήριο της Κοινότητας των στοιχείων ερμηνείας του κοινοτικού δικαίου που είναι αναγκαία για την επίλυση πραγματικών διαφορών που έχουν υποβληθεί στην κρίση του.

Η δικαιολόγηση και η αναλογικότητα της επίμαχης νομοθεσίας

Η *GB-INNO* και η *Επιτροπή* παρατηρούν ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου (απόφαση της 20ής Φεβρουαρίου 1979, Cassis de Dijon, 120/78, Rec. 1979, σ. 649), τα εμπόδια στην ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων που προκύπτουν από τις διαφορές των εθνικών νομοθεσιών πρέπει να γίνονται δεκτά εφόσον οι συγκεκριμένες ρυθμίσεις, αδιακρίτως εφαρμοζόμενες επί των εθνικών και επί των εισαγομένων προϊόντων, θεωρούνται αναγκαίες για την ικανοποίηση επιτακτικών απαιτήσεων όσον αφορά, μεταξύ άλλων, την προστασία των καταναλωτών και την εντιμότητα των εμπορικών συναλλαγών. Στην προαναφερθείσα υπόθεση Oosthoek το Δικαστήριο έκρινε ότι νομοθεσία που περιορίζει ορισμένες μορφές διαφημίσεως και ορισμένα μέσα προωθήσεως των πωλήσεων μπορεί να αποτελέσει τέτοιο μέτρο. Κατά την απόφαση αυτή η εθνική απαγόρευση μπορεί να δικαιολογείται επειδή η προσφορά δώρων εις είδος είναι δυνατόν να παραπλανήσει τους καταναλωτές όσον αφορά τις πραγματικές τιμές των προϊόντων και να στρεβλώσει έτσι τους όρους του ανταγωνισμού που στηρίζεται στην ανταγωνιστικότητα των προϊόντων. Η απαγόρευση δεν πρέπει, επομένως, να υπερβαίνει το αναγκαίο όριο για την επίτευξη των αντικειμενικών σκοπών της προστασίας των καταναλωτών και της εντιμότητας των συναλλαγών.

Η GB-INNO και η Επιτροπή προβαίνουν σε σύγκριση των επίμαχων διατάξεων του Λουξεμβούργου με το δίκαιο της διαφημίσεως των προσφορών πωλήσεων στα λοιπά κράτη μέλη, προκειμένου να εξετάσουν αν η νομοθεσία του Λουξεμβούργου πρέπει να θεωρηθεί υπερβολική ή δυσανάλογη προς τους επιδιωκόμενους σκοπούς.

Κατά το βελγικό δίκαιο έκπτωση τιμής με αναφορά των δύο τιμών, της παλαιάς και της μειωμένης, είναι νόμιμη, εφόσον η τιμή αναφοράς είναι η τιμή που συνήθως εφαρμόστηκε

κατά τον μήνα που προηγήθηκε της εκπτώσεως. Ως προς τη διάρκεια της προσφοράς πρέπει να αναφέρεται η ημερομηνία, από την οποία εφαρμόζεται η μειωμένη τιμή· η αναφορά της διάρκειας της προσφοράς επαφίεται στη βούληση του εμπόρου.

Στη Γαλλία πρέπει να αναφέρεται η παλαιά τιμή, διαγεγραμμένη, ή το ποσοστό της εκπτώσεως, καθώς και η διάρκεια της προσφοράς. Ο έμπορος δεν μπορεί να αυξήσει την τιμή λίγο πριν αναγγείλει την έκπτωση.

Ετοιμάζεται ισπανικός νόμος, κατά τον οποίο στα πλαίσια των ειδικών προσφορών και των ετησίων εκπτώσεων πρέπει να αναφέρεται η παλαιά και η νέα τιμή.

Κατά το Trade Prescription Act του 1968 στο Ηνωμένο Βασίλειο επιβάλλονται κυρώσεις για ενδείξεις που μπορούν να οδηγήσουν στην πλάνη ότι η τιμή ενός αγαθού είναι κατώτερη από τη συνιστώμενη τιμή ή την τιμή αναφοράς.

Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας είναι το μόνο κράτος μέλος, στο οποίο απαγορεύεται η σύγκριση των τιμών, κατόπιν τροποποιήσεως του νόμου περί αθεμίτου ανταγωνισμού, που άρχισε να ισχύει από 1ης Ιανουαρίου 1987. Οι νέες διατάξεις απαγορεύουν τη σύγκριση των τιμών για τα προϊόντα που προσφέρονται με έκπτωση επί της ονομαστικής τους τιμής ή υπό μορφή ποσοστού εκπτώσεως, προκαλώντας έτσι την εντύπωση ότι προηγουμένως εφαρμόζονταν ανώτερες τιμές.

Η GB-INNO και η Επιτροπή συνάγουν από τα προεκτεθέντα ότι ορισμένες νομοθεσίες άλλων κρατών μελών έχουν ως κοινό σημείο το ότι επιτρέπουν την αναφορά των δύο τιμών, εφόσον η τιμή αναφοράς αντιστοιχεί όντως στην πραγματικά εφαρμοζόμενη τιμή, ακόμη και αν οι επιλεγείσες λύσεις διαφέρουν ως προς τον καθορισμό της τιμής αναφοράς. Εξάλλου, ο νέος νόμος του Λουξεμβούργου, του έτους 1986, ακολουθεί την ίδια αντίληψη, αφού στο άρθρο 4 προβλέπει ότι « οι τιμές στο πλαίσιο των εκπτώσεων πρέπει να είναι πράγματι κατώτερες από τις τιμές που συνήθως ζητούνται από τον πωλητή για τα ίδια είδη », χωρίς να απαγορεύεται η σύγκριση των τιμών. Αυτή η επιλογή του νομοθέτη είναι κατανοητή, δεδομένου ότι η αναφορά της παλαιάς τιμής παρέχει ενδιαφέρουσα, αν όχι καθοριστική για τον καταναλωτή πληροφορία. Όταν η πληροφορία αυτή είναι ακριβής και αληθής, συνιστά ένα επιπλέον στοιχείο προστασίας του καταναλωτή και ευνοεί τη λειτουργία του θεμιτού ανταγωνισμού. Και άλλες εναλλακτικές λύσεις θα μπορούσαν, εξάλλου, να μελετηθούν, για να αποφευχθεί η παραπλανητική πρακτική των υπερυψωμένων τιμών αναφοράς. Ένας γενικός ορισμός της τιμής αναφοράς θα μπορούσε να καθοδηγήσει τον δικαστή κατά την εφαρμογή μιας τέτοιας νομοθεσίας.

Η απαγόρευση της αναφοράς της διάρκειας της ειδικής προσφοράς, μολονότι έχει ως θεμιτό σκοπό την αποτροπή της συγχύσεως μεταξύ των προσφορών εκπτώσεως των τιμών και των ρυθμιζομένων υπό του νόμου ειδικών πωλήσεων, που είναι περιορισμένες κατά χρόνο, είναι επίσης δυσανάλογη: ο κίνδυνος συγχύσεως μεταξύ των δύο ειδών πωλήσεων είναι, πράγματι, πολύ περιορισμένος. Αντίθετα, η απαγόρευση αναφοράς της διάρκειας περιάγει σε αμηχανία τον καταναλωτή, που δεν μπορεί να γνωρίζει επί πόσο διάστημα ισχύει η ειδική προσφορά.

Η *GB-INNO* προσθέτει ότι η νομοθεσία του Λουξεμβούργου πλήττει σοβαρά τη δυνατότητα των βελγικών καταστημάτων των παραμεθορίων περιοχών να εμπορεύονται τα προϊόντα τους στο Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου. Παρατηρεί ότι οργάνωνε πάντοτε τη διαφήμισή της κατά τρόπο απολύτως σύμφωνο προς τις διατάξεις του βελγικού δικαίου που λαμβάνουν υπόψη το συμφέρον των καταναλωτών. Η νομοθεσία του Λουξεμβούργου συνιστά γι' αυτήν εμπόδιο στο ενδοκοινοτικό εμπόριο. Δεν έχει σημασία ότι

τα αποτελέσματά της είναι περιορισμένα, επειδή κάθε εμπόδιο στην εισαγωγή, έστω και ασήμαντο, αρκεί για να χαρακτηρισθεί το εν λόγω εθνικό μέτρο ως μέτρο ισοδυνάμου αποτελέσματος προς ποσοτικό περιορισμό.

Η CCL παρατηρεί τέλος γενικά ότι ο καταναλωτής πρέπει να προστατεύεται από την υπερκατανάλωση και την ψυχολογική πίεση που ασκείται από τις προσφορές πωλήσεως σε δήθεν μειωμένες τιμές. Συμπεραίνει ότι οι επίμαχες διατάξεις του Λουξεμβούργου είναι σύμφωνες προς τα άρθρα 30 επ. της Συνθήκης.

Η *CCL* υπενθυμίζει ότι στην απόφαση της 22ας Ιανουαρίου 1981, Dansk Supermarked (58/80, Συλλογή 1981, σ. 181), το Δικαστήριο έκρινε ότι συμβιβάζονται προς το κοινοτικό δίκαιο διατάξεις που θα μπορούσαν να αποτελέσουν εμπόδιο στο ενδοκοινοτικό εμπόριο, θεωρούνται όμως από ένα κράτος μέλος ως αναγκαίες για την εξασφάλιση της προστασίας των καταναλωτών και την εντιμότητα των εμπορικών συναλλαγών.

Η *κυβέρνηση του Λουξεμβούργου* παρατηρεί ότι η νομοθεσία του Λουξεμβούργου δικαιολογείται από τον σκοπό της προστασίας των καταναλωτών, όπως έκρινε το Δικαστήριο στην προαναφερθείσα απόφαση Oosthoek, μολονότι η υπόθεση εκείνη, αντίθετα από ό,τι εν προκειμένω, αφορούσε πράγματι πρόβλημα εισαγωγής.

Οι επίμαχες απαγορεύσεις δικαιολογούνται από την ανάγκη πληροφορήσεως του καταναλωτή για τις ειδικές προσωρινές πωλήσεις ή εκκαθαρίσεις, οι οποίες είναι ακριβώς περιορισμένες κατά χρόνο, και από την ανάγκη προστασίας του καταναλωτή που δεν μπορεί να ελέγξει την πραγματικότητα και την ακρίβεια των αναφερομένων παλαιών τιμών. Σε κοινοτικό επίπεδο το Συμβούλιο αναγνώρισε το 1975 και το 1981 αυτές τις ανάγκες, καταρτίζοντας προγράμματα περί της πολιτικής προστασίας και πληροφορήσεως των καταναλωτών.

Η απαγόρευση κάθε αναφοράς της παλαιάς τιμής θεσπίστηκε για να αποτραπεί, αφενός, η χρήση εκ μέρους των εμπόρων της πωλήσεως σε μειωμένες τιμές ως μέσου οργανώσεως πραγματικών συγκεκαλυμμένων εκπτώσεων, εκτός των επιτρεπομένων υπό του νόμου περιόδων, και, αφετέρου, για να μη καταστεί αναγκαίος ο έλεγχος της ακρίβειας της προηγουμένης τιμής. Η κυβέρνηση του Λουξεμβούργου θέλησε έτσι να εξυγιάνει την αγορά, οριοθετώντας αυστηρά όλες τις εμπορικές πρακτικές που είναι ικανές να ζημιώσουν τον καταναλωτή και να διαταράξουν την κανονική λειτουργία του ανταγωνισμού. Πράγματι, το συμφέρον του καταναλωτή δεν θα διαφυλασσόταν σε περίπτωση πολλαπλασιασμού των εμπορικών πρακτικών που οδηγούν, σε μη εξαιρετικές περιόδους, σε αύξηση των περιθωρίων κέρδους έναντι της απώλειας που υφίστανται οι έμποροι στο πλαίσιο των ειδικών πωλήσεων.

Η CCL παρατηρεί στη συνέχεια ότι κατά την απόφαση της 17ης Μαρτίου 1983, De Kikvorsch, σκέψεις 11 και 12 (94/82, Συλλογή 1983, σ. 947), η προστασία των καταναλωτών μπορεί να περιλαμβάνει την απαγόρευση αναφοράς ορισμένων πληροφοριών περί του προϊόντος, ιδίως όταν οι πληροφορίες αυτές μπορούν να παραπλανήσουν τον καταναλωτή. Εξάλλου, η CCL είναι της γνώμης ότι στον εθνικό δικαστή απόκειται να εξετάσει αν υφίσταται κίνδυνος προκλήσεως συγχύσεως στους καταναλωτές από ορισμένες πληροφορίες, όπως συνέβη εν προκειμένω και στον πρώτο και στον δεύτερο βαθμό εκδικάσεως.

Η *γερμανική κυβέρνηση* θεωρεί ότι συντρέχουν οι προϋποθέσεις δικαιολογήσεως της εν λόγω νομοθεσίας. Πράγματι, οι επίμαχες διατάξεις εφαρμόζονται αδιακρίτως στα εθνικά και στα εισαγόμενα προϊόντα και εντάσσονται σε τομέα του δικαίου για τον οποίο δεν προβλέπεται ακόμη εναρμόνιση των νομοθε-

σιών, μολονότι οι διατάξεις αυτές δικαιολογούνται από επιτακτικές ανάγκες, ιδίως στον τομέα του ανταγωνισμού. Πράγματι, η υπό κρίση εθνική νομοθεσία αποβλέπει κυρίως στην οργάνωση του ανταγωνισμού: ένας ανταγωνιστής δεν πρέπει να μπορεί να ανακοινώνει στο κοινό την παροχή ορισμένων πλεονεκτημάτων μέσω πωλήσεων εκτός του τακτικού εμπορίου και να εξασφαλίζει έτσι το προβάδισμα έναντι των ανταγωνιστών του. Μια τέτοια κατάσταση θα μπορούσε να προκαλέσει αμοιβαίους υπερθεματισμούς που δεν θα ήταν κερδοφόροι. Συγχρόνως ο καταναλωτής προστατεύεται από την προκαλούμενη έτσι παρότρυνση να αγοράσει.

Η απαγόρευση αναφοράς της παλαιάς τιμής είναι αναγκαία, επειδή είναι αδύνατο στον καταναλωτή να επαληθεύσει τη διαφορά μεταξύ παλαιών και νέων τιμών.

Η γερμανική κυβέρνηση είναι της γνώμης ότι μια τέτοια νομοθεσία, δικαιολογούμενη από τις επιταγές της εντιμότητας του εμπορίου, δεν είναι δυσανάλογη σε σχέση προς τον σκοπό της, ακόμη και αν τα εθνικά συστήματα διαφέρουν. Στην υπόθεση Oosthoek το Δικαστήριο έκρινε ότι η ολλανδική απαγόρευση συμβιβαζόταν προς την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, ενώ δεν υπήρχε ανάλογη απαγόρευση στο Βέλγιο.

Επιπλέον, στο προοίμιο της οδηγίας 84/450, της 10ης Σεπτεμβρίου 1984, για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σχετικά με την παραπλανητική διαφήμιση (ΕΕ L 250, σ. 17), το Συμβούλιο αναφέρει ότι στα κράτη μέλη επιτρέπεται να θεσπίζουν διατάξεις προκειμένου να εξασφαλίσουν πιο εκτεταμένη προστασία των καταναλωτών.

Η γερμανική κυβέρνηση προσθέτει ότι από 1ης Ιανουαρίου 1987 η γερμανική νομοθεσία περιλαμβάνει διατάξεις παρόμοιες με εκείνες του δικαίου του Λουξεμβούργου.

III — Συμπέρασμα της Επιτροπής

Η *Επιτροπή* προτείνει στο Δικαστήριο να απαντήσει στο προδικαστικό ερώτημα ως εξής:

« Το άρθρο 30 της Συνθήκης ΕΟΚ κωλύει την εφαρμογή εκ μέρους κράτους μέλους νομοθεσίας που προβλέπει ότι οι προσφορές πωλήσεως ή οι λιανικές πωλήσεις που περιλαμβάνουν προσωρινώς εκπτώσεις τιμών και γίνονται εκτός του πλαισίου ειδικών πωλήσεων ή εκκαθαρίσεων δεν επιτρέπονται, παρά μόνο υπό την προϋπόθεση ότι στις προσφορές δεν αναφέρεται ούτε η διάρκειά τους ούτε οι παλαιές τιμές, εφόσον η νομοθεσία αυτή αφορά εξίσου προϊόντα που πρόκειται να εισαχθούν, προελεύσεως άλλου κράτους μέλους, στο οποίο αποτελούν αντικείμενο νόμιμης προσφοράς πωλήσεως. »

T. Koopmans
εισηγητής δικαστής